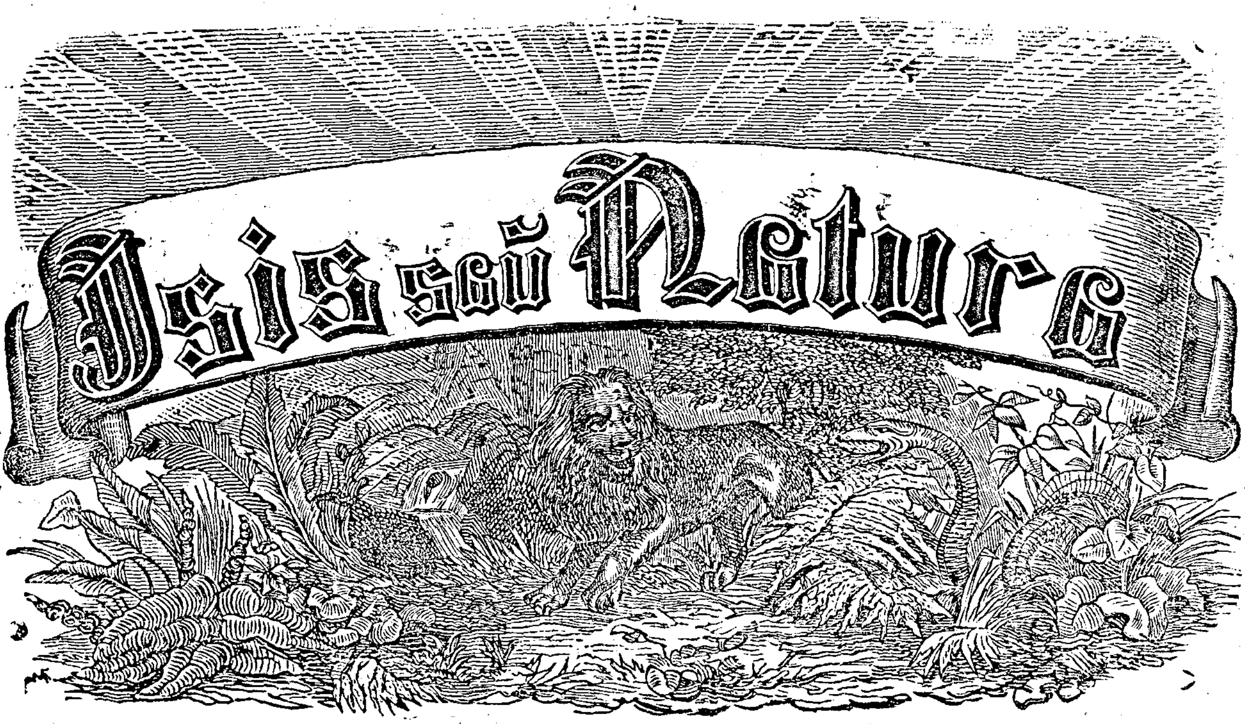

JURNAL

ПЕNTPȢ PESПÎNDIPEA ШTIINЦЕЛОPȢ NATȢPAЛЕ ШI ESAKTE, ÎN TOATE KЛASEЛЕ.

Pediџeatȣ

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 4. (Anȣлȣ алȣ treiлea) Бȣkȣpeшtĭ 30 Ianȣapie, 1858.

Zmintipea în paпoptȣл eĭ kȣ kȣestiȣniле жȣpidiчe.

III.

Hallucinaцiunea shi Illusiunea.

Sîntȣ fante în лȣmea aчeasta, kape se papȣ foapte simпле omȣлȣĭ de pîndȣ, шi sîntȣ în sine foapte komпликate. Че e maĭ simплȣ de kîtȣ, kîndȣ веde чine-ва ȣnȣ лȣkpȣ kȣ okiĭ sъĭ? Че e maĭ sigȣpȣ пentpȣ ȣnȣ omȣ de pîndȣ de kîtȣ kîndȣ ziчe: amȣ въzȣtȣ kȣ okiĭ meĭ пpoпpiĭ, saȣ kȣtape amȣ aȣzitȣ kȣ ȣpekiле meле пpoпpiĭ? Пentpȣ dînsȣлȣ, opganeле simцȣpiлopȣ konstitȣe tpiбȣnaлȣлȣ din чea din ȣpmъ instanцъ, fъpъ aпeлaцie, a kъpȣia xotъpîpĭ sîntȣ nepeвokaбiле. Dapȣ omȣлȣ kape se pîndeшte kîtȣшĭ de пȣцinȣ лa oпepaцiȣniле inteлektȣaле aле vieцeĭ saле, ва веdea kȣ mipape kъ nȣ e aшa шi kъ tpiбȣnaлȣлȣ simцȣpiлopȣ noastpe гpeшeшte, ka шi mȣлte aлte tpiбȣnaле în лȣme, шi ва fi siлitȣ a'шĭ ziчe: kъ nȣ пoate sъ fie aшa пpekȣmȣ 'mĭ a apъtatȣ simцȣpiле meле; лȣkpȣлȣ nȣ пoate sъ fie пpekȣmȣ mi'л apъtatȣ okiĭ meĭ fiindȣ-kъ este neste пȣtinцъ, este o kontpaziчepe, ȣnȣ лȣkpȣ kape nȣ'mĭ intpъ în kaпȣлȣ meȣ, dakъ întp'adeвъpȣ apȣ fi лȣkpȣ aшa kȣmȣ 'лȣ amȣ въzȣtȣ kȣ okiĭ mieĭ. Kîndȣ, sпpe esemплȣ, mъ пpeȣmблȣ kъtpe seapъ пe mapцinea ȣnȣĭ лakȣ шi въzȣ kъ în minȣtȣлȣ sfinцipeĭ Soapeлȣĭ, se kȣfȣndъ Soapeле în лakȣ, atȣnчĭ пoчiȣ ziчe kъ «kȣ okiĭ meĭ amȣ въzȣtȣ kъ Soapeле a kъzȣtȣ în лakȣ» Dapȣ

inteліџenџa mea îmї zіче: къ нȣ поate fi аша, fiindȣ-къ амȣ къȣtatȣ toatъ ноаптеа în лакȣ ші н'амȣ datȣ nеste Soаре, нічі nеste вр'о ȣртъ а ретъшіџеї лȣї; апоі мііне dimineaџъ възіndȣ іаръші Soареле stрълȣчіndȣ în черȣ, мъ întребȣ: кȣмȣ se поаte съ se рідіче іаръші Soареле în черȣ daкъ аseаръ а къzȣtȣ în лакȣ? Аstъ simплъ конклȣzіȣне лоџікъ мъ sілеште а zіче къ окіі меі *m'a înшелatȣ*, кіndȣ mi *s'a пърȣtȣ* къ възȣ scapa, Soареле къzіndȣ în лакȣ. Dарȣ кȣмȣ? Оаре ші окіі меі поate съ мъ înшеле? Negreшітȣ! Eatъ ȣnȣ резȣлtatȣ tristȣ алȣ ачеstеі мічі аналіzе, dарȣ foарте требȣinчіосȣ; este пентрȣ mine ȣnȣ маре прогеsȣ къ амȣ aflatȣ ачеasta; іȣбеskȣ ші 'мі плакȣ окіі меі, dарȣ 'мі плаче adeвърȣлȣ înкъ маі мȣлtȣ. Dарȣ ȣnde съ каȣtȣ акȣмȣ ачеstȣ adeвърȣ? Піnъ акȣмȣ шіе-амȣ înкіпȣitȣ къ 'мі intръ *прin порџіле* simџȣрілорȣ меле, dарȣ daкъ амȣ aflatȣ акȣмȣ къ ші simџȣріле *нȣ sіntȣ* sігȣре, пе чіне se мъ реаzemȣ de акȣмȣ înainte? Daкъ tрібȣnалȣл окілорȣ меі мъ înшеалъ, ȣnde воіȣ da о апелаціȣне? Ȣnde воіȣ къȣta adeвърȣлȣ?— Eatъ ȣnde! În tine кеарȣ, dарȣ нȣ în окіі корпȣлȣі tъȣ, чі în окіі spirіtȣлȣі tъȣ, în окіі раціȣnеі tале!— Eatъ tріȣмфȣлȣ ideілорȣ asȣпра mateріеі! *Eatъ ȣnȣ аргȣmentȣ нȣоȣ*, къ орі-че пasȣ каре fачемȣ în mіzлокȣлȣ ачеstеі лȣмі mateріале de каре sіntemȣ înконџіȣраџі, не adȣче aminte къ adeвърata esistinџъ а noastръ аре ръdъчіna еі în лȣmea ideалъ ші къ ріȣлȣ челȣ лімпеde алȣ simџірілорȣ noastре adeвърате, кȣ каре не нȣtрімȣ, кȣрџе din ачелȣ іzворȣ înалtȣ, spirіtȣалȣ, каре варsъ flȣidȣлȣ лȣі de лȣmінъ ші de inteліџenџъ, пе ачеstȣ пъмінtȣ, în inima омȣлȣі.—

Eatъ къ прінtр'ачеastъ mікъ аналізъ амȣ ажȣнsȣ *ла ȣnȣ резȣлtatȣ псіхолоџікȣ foарte im*портаntȣ, adeкъ къ пентрȣ а doбіndi оарешікаре simџірї din лȣmea estеріоаръ, нȣ е de ажȣнsȣ ка съ пріімеаskъ о *impresiȣне* аналоагъ прin simџȣріле меле, чі требȣе къ ачеastъ impresiȣне съ fie комбінатъ кȣ о операціȣне лоџікъ, ші кіndȣ аmіndоъ sіntȣ în армонїъ, tокmaї atȣnчі почіȣ съ хотъръskȣ къ simџȣріле меле міаȣ комȣнікatȣ ȣnȣ че adeвърatȣ, къ esistъ întр'adeвърȣ ачеstȣ лȣкрȣ în лȣmea din afаръ, прекȣмȣ mі'лȣ аръtatȣ окіі меі, saȣ къ esistъ întр'adeвърȣ ȣnȣ обіектȣ каре а *продȣсȣ sȣнеtȣл че л'амȣ simџітȣ прin ȣрекіле меле*, saȣ къ esistъ întр'adeвърȣ ȣnȣ обіектȣ реалȣ, каре амȣ simџітȣ къ'лȣ піпъескȣ кȣ деџетеле меле. Dарȣ кіndȣ, din контра, inteліџенџа ші раціȣnеа mea îmі zікȣ къ нȣ поate съ fie *аша кȣмȣ* амȣ simџітȣ прin органеле simџȣрілорȣ меле ші къ ачеste simџȣрі м'аȣ înшелаt, atȣnчі штіе къ am fost sȣб domniеа амъџітоаре а ȣнеі *ілȣzіȣnі saȣ Hallucinaџіune*. Аічі требȣе съ deoseбіm între Illusiune ші Hallucinaџіune.

Ла Illusiune, оріџіna saȣ каȣzа ероареі (грешелеі) нȣ este în органеле simџȣрілорȣ, чі în inteліџенџа noastръ; пе кіndȣ ла Hallucinaџіune, оріџіna ероареі este кеарȣ în органеле simџȣрілорȣ noastре. Съ есплікъмȣ ачеsta.

Noі штімȣ къ Soареле stъ ші пъмінtȣлȣ ȣмблъ, dарȣ oаменіі de рindȣ zікȣ къ Soареле ȣмблъ ші пъмінtȣлȣ stъ, къчі «аша аȣ възȣтȣ.» *Ла ачешті oаменї, каȣzа грешелеі нȣ е în simџȣлȣ* ведереі, чі în inteліџенџъ; къчі кеарȣ ноъ, окіі noștrіі zікȣ къ е аша; înсъ inteліџенџа zіче къ asta este нȣмаї о ілȣsіȣне оптікъ, întокмаї кȣмȣ este о ілȣzіȣне оптікъ, кіndȣ ȣмблъ чіне-ва întр'о лȣntре пе ȣнȣ рїȣ, ії se паре къ малȣлȣ кȣ toate каseле ші арборії че se aflъ пе dinsȣ, fȣгȣ înдъръtȣ ші ноі în лȣntре stъмȣ în локȣ ші нȣ не мішкъмȣ. Asemenea і se паре ші омȣлȣї кіndȣ stъ scapa în моментȣлȣ апȣнереї Soареlȣї лінгъ ȣнȣ лакȣ, къ негрешітȣ Soареле каde în лакȣ, înсъ прin еспериінџа каре авемȣ, штімȣ къ ачеаsta este нȣмаї о Illusiune оптікъ (продȣсъ de рефрінџереа разелорȣ Soареlȣї în лакȣ) dарȣ нȣ о реалitate. Ȣнȣ копілȣ saȣ ȣнȣ омȣ сълбатікȣ възіndȣ пентрȣ întiia oаръ о оглindъ, елȣ ва къȣta în dosȣлȣ оглindeі ка съ вазъ ȣnde sіntȣ лȣкрȣріле, каре ії арatъ оглinda, пе кіndȣ омȣлȣ чівілізатȣ нȣ ва маї fаче ачеasta, fiindȣ къ штіе: къ în dosȣлȣ оглindeі нȣ е німікȣ ші къ toate imaџiніле, каре не арatъ оглinda, sіntȣ нȣмаї illusiunile оптіче.

O illusiune оптікъ foарте кȣріoасъ se арatъ de мȣлте орі ла oаменіі, каре ȣмблъ în desertele (пȣstiile) nisinoase, în кліmеле калдȣроase; adeкъ лі se паре, къ въdȣ de departe ораше локȣite de oаменї кȣ касе ші палатȣрї помпоase; saȣ къ въдȣ пъdȣрї кȣ арборї омброші ші кȣ

izвоаръ лimпezi, saȣ къ въdȣ лакрї албаstpe ші коръбії плimбindȣ-se пе dinsеле. Eї, ȣскаці de sete ші de кълdȣръ, se гръбескȣ аколо спре а гъsi ȣтьра ші апа ръкоritоаре; dарȣ kind а-жȣнгȣ ла локȣлȣ ȣnde лі s'а пърȣtȣ а веdеа ачеste лȣкрȣрї inkintътоаре, въdȣ къ нȣ е nimikȣ, къ s'аȣ iншелаtȣ; къчї toate ачеste вiziȣнї нȣ ераȣ алтȣ nimikȣ de kitȣ o iлȣziȣne оптiкъ про-dȣсъ прin реfракціȣнеа лȣminеї in аерȣ inкърkatȣ кȣ atomele (пъртiчеле мiчї) de nisinȣ.— Аерȣлȣ este in ценере, каȣza мȣлtора iлȣziȣнї; кеарȣ fenomenele крепȣскȣларе, fрȣмоаsa аȣроръ a diminеції, intepesantȣлȣ мȣргȣ алȣ сърiї, asemenea ші кȣркȣбеȣлȣ, къdереа stелелорȣ din черȣ, viziȣнеа нȣмitъ аȣроȣра бореалъ ші viziȣнеа маї раръ kindȣ se арatъ indatъ in черȣ doї, треї sорї; toate ачеste sintȣ fenomenele продȣse прin difepite iлȣziȣнї оптiче. Nainte kiці-ва анї, zічеа Aimée Martin (Letres à Sophie) intpe ȣнȣлȣ din орашеле Fраnчieї, ziоа toatъ лȣmеа а възȣtȣ ȣнȣ омȣ de fокȣ d'о statȣръ цirantiкъ цiindȣ о sabie in mинъ, stindȣ in аерȣ intpe черȣ ші пъмintȣ; asta негрешitȣ нȣ ера алтȣ nimikȣ de kitȣ iарȣ о ilusiune оптiкъ.

Ла iлȣsiȣнiле оптiче, simцȣлȣ веdереї нȣ е болнавȣ, de ачееа kindȣ не афлъмȣ тоці in asemenea kondiціȣне, тоці вомȣ авеа ачееаші iлȣziȣне. Din контра ла Hallucinaціunї тоці оаmeniї нȣ sintȣ sȣпȣші ачестoрȣ viziȣнї; къчї sintȣ продȣse de каȣza болiреї органелорȣ simцȣрiлорȣ ла ȣнiї оаmeнї; de ачееа тоці оаmeniї н'аȣ ачеste Hallucinaціunї. Aiчї грешеала нȣ е in intелiценцъ чї in органеле simцȣрiлорȣ. In локȣ de а не inштiinца de intimплърї din лȣmеа естepioаръ, не inштiinцеазъ de intimплърї че se intimплъ кеарȣ in ачеste органе; s. е. ȣнȣлȣ аре конџestiȣнеле sънџелȣї кътpe ȣрекї ші i съ паре къ аȣde мȣzikа. Aiчї каȣza грешелеї нste ȣрекеа каре, in локȣ d'а faче datopiea еї d'а не inштiinца de sȣнетеле мȣziчеї нȣмаї kindȣ kintъ чiне-ва, не дъ impesiȣнеа аȣzipeї продȣse прintр'о stape пътimaшъ in каре dinsa se афлъ. Simцȣлȣ viziȣнеї este sȣпȣsȣ inкъ маї мȣлtора Hallucinaціunї. Ȣнiї каре аȣ галбiнаре веdе паркъ toatъ лȣmеа галбенъ. Алціi въdȣ totȣ-d'аȣна паркъ мȣштеле zȣбpindȣ naintea лорȣ (mouches volante); asta е продȣсъ d'ȣнȣ felȣ de конџestiȣне. Ȣнȣ омȣ каре а приimitȣ о ловiтȣръ ла окї, веdе fелȣрimї de stеле; ачеsta se intimплъ ші ла ȣнiї каре s'аȣ ȣitatȣ преа мȣлtȣ in fȣнdȣлȣ пахарȣлȣї, saȣ каре sintȣ foapte sъпцероші ші sȣпȣші ла ȣнȣ atакȣ d'апоплеsie. Sintȣ ȣнiї оаmenї каре нȣ sintȣ in stape а deoseбi difepite колоарї; колоареа роше ле se паре къ е неагръ. Ȣнȣ омȣ, ziче Esquirol, а венitȣ ла кȣноштiнцiле sале intp'ȣнȣ fpакȣ роше ка sънџеле. Mipeasa възindȣ'лȣ in ачеstȣ коstȣмȣ pidiкȣлȣ, л'а pefȣzatȣ, цiindȣ'лȣ de небȣнȣ; пе ȣpмъ s'а аpъtatȣ къ окiї лȣї авеа партiкȣларitatеа къ н'аȣ пȣтȣtȣ съ deoseбеаскъ intpe колоареа роше din неагръ.

Hallucinaціunile simцȣрiлорȣ поate съ fie продȣse ла орї-че омȣ, kind ȣн simцȣ а приimit мȣлtȣ timпȣ о singȣръ impesiȣне неkontenitъ; s. е. оаmeniї каре s'intоркȣ de ла балȣ ȣnde аȣ аȣzitȣ toatъ ноаптеа о мȣzikъ sгомотоаsъ, кеарȣ fiindȣ in патȣ, лі съ паре къ аȣdе шотешȣлȣ ші полка, каре iї inвitъ ла данцȣ. Канонiерiї intоркindȣ-se de ла баталiе, аȣdȣ ші kite-ва zile маї пе ȣpмъ sȣȣрнitȣрiле тȣнȣрiлорȣ.

Rademacher повесteште d'ȣнȣ ценерaлȣ бътрiнȣ каре, дȣпе че а лȣatȣ о парте актiвъ ла toate бътълiiле sънџероase че s'аȣ ȣpmatȣ in Еȣропа ла inчепȣтȣлȣ ачеstȣї sеколȣ, а datȣ demisiȣнеа sа ші s'а ашеzatȣ ла ȣнȣ орашȣ лiнгъ малȣлȣ Pinȣлȣї, teatpȣлȣ ачеstорȣ резбеле de маї nainte, маї кȣ seamъ а трeчереї Pinȣлȣї de кътpe fpанчеzї, ȣnde а лȣatȣ ші елȣ о парте актiвъ. Ачеstȣ омȣ авеа о Hallucinaціune кȣpioasъ: adeкъ kindȣ s'а ȣitatȣ ла Pinȣ kite-ва minȣte, iї s'а пърȣtȣ къ asistъ ла ачеаstъ трeчере, къ веdе fелȣрimї de оштiрї, infantepie, кавалерie, хȣsapї, dpaгонї кȣмȣ se лȣптȣ, кȣмȣ se deoseбеsк, stеагȣрiле лор кȣm flotez in аер кȣ mindpie inвitindȣ ла вirȣinцъ. In ачеаstъ viziȣне, елȣ а deoseбitȣ преа бiне fie-каре ȣнifopmъ; insъ, лȣкрȣ кȣpiosȣ, soлdaці d'infantepie 'ї веdеа нȣмаї пiнъ ла пептȣ, de ла кавалерie нȣмаї капiтеле de каї ші de кълъреці не kindȣ партеа de жоs а корпȣлȣї i s'а пърȣt inвелitъ intp'о негȣлъ некȣноsкȣtъ. Ачеstȣ бътpin каре а трънtȣ in sȣвенiреле глорioase а каріереї sале militape, а гъsitȣ о плъчере маре а петрече вieаца sа in ачеste viziȣнї imaцinape ші de ачеа iлȣ веdеа оаmeniї мȣлці анї шеzindȣ de diminеацъ

пе ȣнȣ скаȣнȣ лîнгъ малȣлȣ Рiнȣлȣї ші нetре-кîндȣ оре întреџї кȣ ачеастъ вiziȣне.

Ȣniї din oamenії чеї maї вestiџї авеаȣ Hallucinaџiunile лорȣ. *Socrate* вedeaȣ ȣн џeniȣ каре a stъtȣtȣ totȣ-d'aȣna лîнгъ dînsȣлȣ ші л'a insпiratȣ, *Numa Pompilius* ші maї toџї леџisлаторiї antiчї, aȣ ворвitȣ de niште џeniї, каре ле-aȣ комȣнikatȣ ideiле лорȣ, че aȣ реформatȣ лȣmea. Dapȣ ші în timпȣріле maї modepne, гъsimȣ челебрȣлȣ filosofȣ франчезȣ *Pascal* каре în toatъ вieaџa sa a възȣtȣ o гроапъ deskisъ лîнгъ dînsȣлȣ ші aчeastъ idee tpistъ a фъкȣtȣ, къ Pascal a deвenitȣ ȣнȣлȣ din fiлozofiї чеї maї sepioшї ші вestiџї.

Este înвedepatȣ къ aчeste Illusiunї ші maї кȣ seamъ Hallucinaџiunї sîntȣ în stape a продȣче zmintipї ші în ȣрма aчestia ші niште акџiȣнї кріminaле. Eatъ ȣнȣ esemплȣ: ȣнȣ omȣ (în ȣрма конџestiȣнiлорȣ сънџелȣї în ȣреке) аре o amъџіpe în simџȣлȣ aȣzipeї, în kîtȣ îї se паре къ aȣde totȣ-d'aȣna oamenї чеpтîndȣ-se кȣ dînsȣ. Ла înчепȣtȣ, omȣлȣ штie къ asta este нȣmaї o amъџіpe неаdeвъpatъ, dapȣ kîndȣ aчeastъ natimъ џine mȣлtȣ timпȣ, deвine o idee fiksъ ші atȣнчї, omȣлȣ se фаче zmintitȣ; къчї îшї îmaџinъ atȣнчї, къ este înконџiȣpatȣ de inamiчї, каре se чеартъ кȣ dînsȣлȣ; maї пе ȣртъ, ideea fiksъ ажȣнџе ла ȣнȣ градȣ maї mape ші zmintitȣлȣ креde къ toatъ лȣmea îлȣ amepinџъ ші ва съ'лȣ omoape; апоï este natȣpaлȣ къ, kîndȣ ȣнȣ omȣ este amepinџatȣ de чine-ва, каȣtъ съ se anepe; aша dapȣ ші zmintitȣлȣ nostpȣ în oniniȣnea лȣї къ e amepinџatȣ, каȣtъ съ se anepe; de aчeea e în stape съ omoape ȣнȣ omȣ, каре нȣ 'ї-a фъкȣtȣ niчї ȣн ръȣ, ші noate къ îл веde întîiaшї datъ în вieaџa sa. Eatъ ȣнȣ фелȣ d'omoчidepe неволȣнtapъ despre каре вomȣ ворвi ла вале maї пе ларгȣ, ȣnde вomȣ da ші maї mȣлte esemплe кȣpioase afipmъtoape esistinџeї omȣчidepeї неволȣntape; o împрejiȣpape foapte importantъ пентрȣ жȣdeкъtopї în лȣкрȣріле кріminaле.

Eatъ ші aлte esemплe de zmintipe каȣzate прin Hallucinaџiunele aȣzȣлȣї. Ȣнȣ omȣ аре конџestiȣне în ȣреке, îї se паре къ aȣde ȣнȣ sgomotȣ каре seamънъ кȣ sgomotȣлȣ валȣрiлорȣ ȣнȣї pîȣ mape къргътopȣ saȣ a мъpeї întъpîtatъ (o asemenea simџіpe noate съ'шї продȣкъ oapeшї omȣ kîndȣ 'шї astȣпъ ȣрекiле кȣ деџetȣ). Dȣпе че aчeastъ aȣzipe amъџitoape a џinȣtȣ mȣлtȣ timпȣ, se formeazъ ла omȣ ideea fiksъ къ se aфлъ пе o корабie în mizлокȣлȣ мъpeї, къ este amepinџatъ d'o фȣptȣнъ каре ȣмблъ съ'лȣ кȣfȣnde împреȣнъ кȣ корабia în fȣndȣлȣ Очеанȣлȣї ші елȣ, спре a скъпа, вреа съ se desбраче ка съ 'noate ла ȣскатȣ. Eatъ пе aчestȣ omȣ în noziџiȣnea pidiкȣлъ desбpъкatȣ кȣ пелеа гоалъ în mizлокȣлȣ kaseї, fiindȣ-къ îї se паре къ e în mizлокȣлȣ Очеанȣлȣї. Къчї de ші okiї съї вьdȣ къ нȣ e aша, însъ simџipea dominantъ a aȣzipeї каре a лȣatȣ nosesiȣне de toate фаkȣлtъџiле saле mentaле, a aбsорвitȣ toatъ atenџiȣnea sa în kîtȣ елȣ нȣ веde de ші џine okiї deskiшї; паркъ вiseazъ. Este înвedepatȣ къ ȣнȣ omȣ каре komitъ în aчeastъ stape o кріmъ, нȣ e ръsпȣnsaбiл.

Ла ȣнȣ aлtȣ omȣ кȣ o konstitȣџiȣnea maї делiкatъ, конџestiȣнiле în ȣреке продȣкȣ niште sȣnete maї делiкate ші меlodioase; atȣнчї omȣл îї se паре къ aȣde totȣ-d'aȣna o mȣzikъ dȣлче, sȣaвъ каре паркъ вine de denapte d'o peџiȣнъ misтepioasъ, неkȣnoskȣtъ. Aчestȣ omȣ, dakъ аре o imaџinaџiȣне віъ ші a aȣzitȣ вр'o datъ ворвind despre черȣ, de înџерї ші de mȣzika череаskъ каре se ȣрmeazъ sȣsȣ în aчeastъ pezidenџъ diвinъ; aчestȣ sȣвenipȣ (dȣпе леџеа пзiколоџiкъ нȣmitъ a asoчiaџiȣнeї ideiлор) îл ва amъџi înkъ maї mȣлtȣ ші îї съ ва пъpea къ aȣde o mȣzikъ череаskъ, къ e înконџiȣpat de înџерї; anoї кȣfȣndîndȣ-se în aчest шip de ideї înkъ maї mȣлt, o съ-ї se паръ къ e moptȣ de mȣлtȣ, къ se aфлъ în Парadisȣ (Paiȣ) înконџiȣpatȣ de înџерї, ка aȣde ȣнȣ гласȣ diвinȣ каре ворбеште кȣ dînsȣлȣ, каре îї însъpчineazъ кȣ o misiȣне înaлtъ пентрȣ saлȣta omenipeї; къчї toate aчeste ideї sîntȣ лeгaлe ȣна кȣ aлta. Eatъ dapȣ къ aчestȣ omȣ ва asiгȣра къ e moptȣ, aflîndȣ-se în Парadisȣ ші tpimisȣ din черȣ ла пъmîntȣ спре a împлini o misiȣне mape; întp'ȣн кȣвînt: eatъ къ s'a zmintitȣ.— Eatъ în че modȣ фаkȣлtъџiле noastpe înteлeпџȣaле, sȣпepioape deninde de stapea sъnъtoasъ saȣ пъtimaшъ a opганелорȣ simџȣрілорȣ noastpe. Eatъ къ вestitȣлȣ fiлozofȣ *Looke* a aвȣtȣ dpentate kîndȣ a xotъpît zikind *non est in intellectu quod non fuerit in sensu* adeкъ niчї o idee нȣ intpъ în inteлiџенџа noastpъ каре нȣ nia вenitȣ прin порџiле simџȣрілорȣ noastpe; o sentinџъ fiлosoфікъ foapte adînkъ ші de чеа maї mape importanџъ.

(Ва ȣрма).

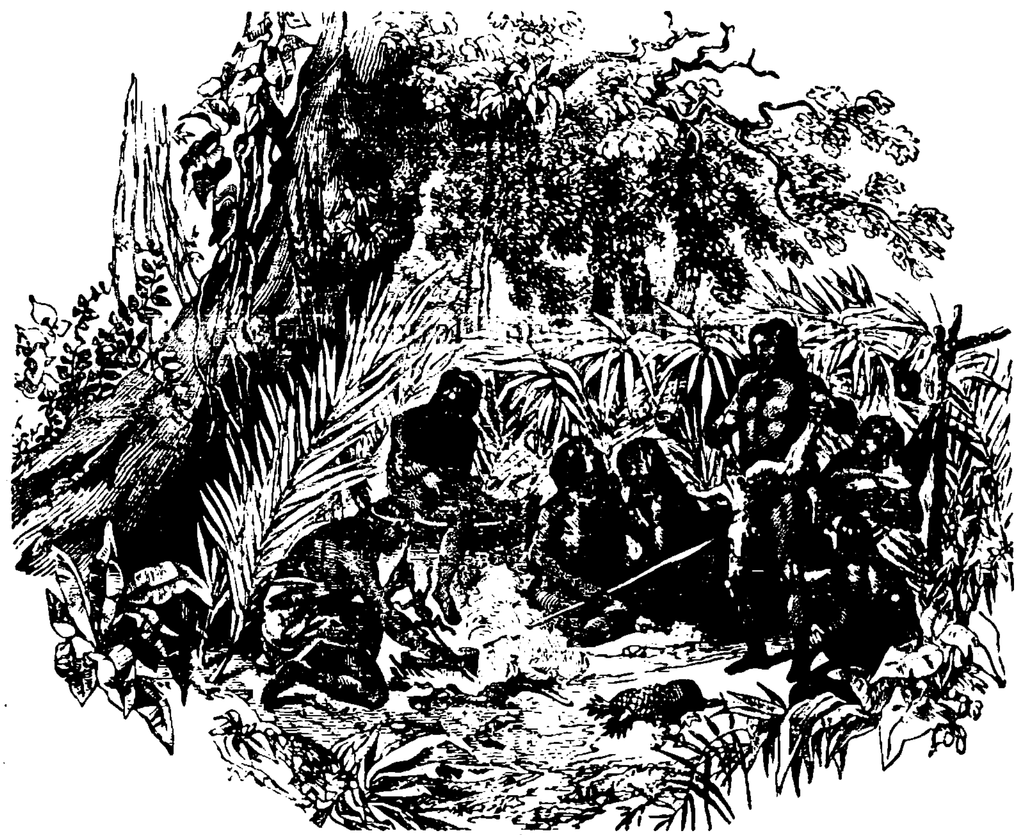
Omълă.

IV.

ВІІТОРЪЛĂ PASEЛОРĂ ОAMENEШТĬ.

Леагепъль цепълъї ътапъ, атъ възъltъ къ е акоперitъ къ ъпъ вълъ mislepiosъ. Opiцina paseлоръ este înkъ o проблетъ шi ъпъ събжеktъ de desbatepï вії, dapъ keapъ шi ачеї kape zikъ къ toate dilepitеле pase d'akъmъ аъ ешitъ d'o sinгъpъ pasъ, difepeazъ în oninisni: kape epa pasa чea npimitiвъ, de kape toate челе-лалte аъ ешitъ? Noї Еъропеніi атъ adontatъ oninisnea къ pasa noastpъ албъ, epa чea npimitiвъ; însъ keapъ Біблiea нъ ziче dakъ Moшъ Adamъ epa ънъ omъ албъ saъ ънъ арапъ.

Dapъ akъmъ sîntъ ънiї saвaнцï, kape npetindъ sepiosъ ka pasa neагръ este чea maї веке, къ еа a пречеdatatъ челеї албе. Apгъmentълъ лоръ este, къ în totъ pегнълъ animaлъ въdъ къ soiъpiле maї noвiле аъ ешitъ din sînълъ челоръ maї пъцinъ noвiле, dapъ нъ în kontpa; aшa dapъ шi istopiea paseлоръ oameneшtї tpeбъe sъ

Indienїї (Poшiї) съlбatічї in Brasiliea (Amepika).

fie ъpmatъ ачestъ dpъmъ. Dapъ ажъtъ *D. Serres*, kiapъ шi istopiea пътîntълъї este ънъ apгъmentъ nentpъ ачеаstъ oninisne. Ла епока чеа maї npimitiвъ a пътîntълъї, pasa neагръ a domnitъ пе пътîntъ. Пatpiea еї este цъpiле екъatopiaле але kontinentълъї векiъ.— Лîнгъ dînsa шi maї пе ъpmъ чева, s'a desвoлtatъ pasa amepikanъ saъ apamъie, kape a локъitъ naptea пътîntълъї ънde este akъmъ Очеанълъ Atлantikъ шi ънde maї nainte, дъпе tpadiцiъnea Еленъ, a esistatъ ънъ kontinentъ нъmitъ Atлantisъ. Ла ачеа епокъ tepiбiлъ, kîndъ пpoвedinцa a kъfъndatъ ачeste пенъmepoase попълацiъnї poшii în sînълъ Очеанълъї Atлantikъ, лъsîndъ нъmaї pъmъшiцъpiле saле пе пътîntълъ Amepiчеї, totъ d'o datъ s'a sъitъ în Asiea тъnцiї чеї гiгantiчї, пе поалеле кърора s'a desвoлtatъ îndatъ pasa албъ. Ачеаstъ oninisne a D-лъї Serres este o inotezъ, o sъnoziцiъne; însъ o inotezъ fpъmoasъ, noetikъ, kape deskide naintea imaцinaцiъneї noastpe ънъ

таблоȣ џiгантikȣ, ȣпȣ орizontȣ imensȣ, каре пе аратъ легътȣра intimъ între раселе оаменiлорȣ шi istорiеа глобȣлȣi nostrȣ.

О обсерваџiȣне а D-лȣi Serres este foapte interesantъ. Елȣ а обсерватȣ къ поziџiȣnea бȣрiкȣлȣi кореспȣнde кȣ нобiлiмеа расеi, adекъ кȣ кît бȣрiкȣлȣ е пȣсȣ маi жосȣ, кȣ atîtȣ раса е маi пȣџiнȣ мобiлъ, кȣ kîtȣ е маi сȣсȣ, кȣ atîtȣ маi мȣлтȣ! Еȣропенiи аȣ între toate раселе, fikatȣлȣ челȣ маi мikȣ шi бȣрiкȣлȣ прiн ȣрмаре афлîndȣ-se преа сȣсȣ; пе kîndȣ Indienii din Америка аȣ fikatȣлȣ челȣ маi маре прiн ȣрмаре шi бȣрiкȣлȣ лорȣ е foapte лъсатȣ în жосȣ. Регȣлъ џенералъ: кȣ kîtȣ fikatȣлȣ омȣлȣi е маi маре, кȣ atîtȣ капȣлȣ лȣi е маi мikȣ шi inteлiџенџа са маi борнатъ!

Чiвiлizаџiȣнеа ziче, D. Serres, а есерсатȣ infлȣinџа еi пȣтернiкъ, пȣ нȣмаi асȣпра капȣлȣi шi inteлiџенџеi омȣлȣi, чi шi асȣпра stомакȣлȣi сȣȣ, мikшорîндȣл мȣлтȣ. Este о fantъ кȣрiоасъ къ попȣлii чiвiлizаџi аȣ stомаче маi мiчi. Fie каре Kinezȣ аре о бȣртъ енормъ, продȣсъ прiн мърiмеа stомакȣлȣi; ачеаsta съ веде шi ла мȣлте попȣлаџiȣнi сълбатiче în Америка. Ачешti Indieni локȣiторi din Бразiлiа (ка шi Kinezii) мънîнкȣ преа мȣлтȣ, преа iste шi кȣ о маре ворачitate. Kîndȣ мънîнкȣ, 'шi ȣмплȣ бȣрта întр'atîta къ, кадȣ жосȣ шi пȣ potȣ съ se мiшче: atȣнчi se кȣлкȣ пе spinape шi кеамъ пе ȣпȣ камарадȣ ка съ шеазъ пе бȣрта лорȣ шi s'о frъмînte, ка съ înлezneаskъ mistȣipe În џенере гъsimȣ ла раселе inferioape о desволтаре маi маре а simџȣрiлор animaле de kît ла раселе сȣперiоаре. Оаменii сълбатiчi în Аfрiка шi în India, kîndȣ ворȣ se афле пе ȣнde а трекȣтȣ inamiчii лорȣ, se пȣнȣ пе пъмîнтȣ шi miроасе, atȣнчi штiȣ дрȣмȣлȣ каре а лȣатȣ. Ȣпȣ asemenea талентȣ гъsimȣ în Еȣропа пȣмаi ла копоiȣ, дарȣ пȣ ла om. Мiросȣл, аȣзȣл шi вedеpea sîntȣ негрешitȣ маi desволтate ла animaле de kîtȣ ла омȣ, аша шi маi мȣлтȣ ла раселе inferioape de kîtȣ ла челе сȣперiоаре, ла локȣiторii de sate маi мȣлт de kît ла ачеi din ораше. Ла ȣнii попȣлi сълбатiчi, ведемȣ кеарȣ ȣпȣ felȣ de кȣлтȣ шi adораџiȣне пентрȣ органеле ачесторȣ simџȣрi. Аша ведемȣ къ ȣнii попȣлi сълбатiчi трагȣ копii лорȣ de ȣрекi ка съ ле креаskъ ȣрекiле мȣлтȣ, къчi ȣрекiле лȣнџi sîntȣ прiвiте аколо ка о маре фрȣмȣсеџе (în Еȣропа пȣмаi магарȣлȣ шi епȣрiле se бȣкȣръ de ачеаstъ frȣмȣсеџе). Алџi попȣлi трагȣ копii лорȣ de пасȣ fiindȣ-къ întр'ȣпȣ пасȣ лȣнгȣ ка ла барзъ, гъseskȣ еi idеалȣлȣ frȣмȣсеџii.

Омȣлȣ este în stape съ еспрiме ideiле шi simџimentele сале прiн лiмбъ шi прiн џestȣрiле сале. О мȣлџiме de мȣшкi se афлъ de desȣбтȣлȣ пелеi омȣлȣi каре, kîndȣ sîntȣ în miшкаре, еспрiмъ некаzȣ saȣ плъчере, întpistape saȣ гîndȣрi adîнчi. Ачеste еспресiȣнi прiн џestȣрi копstitȣe штiinџа пȣмitъ *fisiornomikъ* (d'а кȣноаште каракterȣлȣ омȣлȣi прiн faџа sa); апоi, лȣкрȣ кȣрiосȣ, пȣмаi ла оамени din раса албъ, ачеsta е posiлiлȣ; Арапȣл пȣ е în stape а еспрiма прiн џestȣрiле сале нiчi о idee saȣ simџipe. Апоi шi în рапортȣлȣ лiмбеi, штiinџа а deskoперitȣ ла раса поаstръ о imenzъ сȣперiорitate.

Штiinџа а мерс шi маi deпарте. Еа а черчеtатȣ: dакъ аmestekарea întpe diferiteле расе оаменешti, е posiбiлъ шi каре sîntȣ efektele ачестеi amestекърi? Еатъ резȣлtatеле ачесторȣ черчетърi. Тоаtе раселе потȣ съ se amesteче шi съ продȣкȣ копii, însъ Natȣра însȣшi а пȣсȣ аiчi пiште марџiне бiне-фъкътоаре пентрȣ fiitорȣлȣ раселорȣ. Аша ведемȣ къ копii ȣмблъ totȣ-d'аȣна dȣпе татъ. Kîndȣ татълȣ este d'о расъ нобiлъ шi мȣма пȣ, расъ inferioаръ съ рiдiкъ; пе kînd dакъ татъл е d'о расъ inferioръ, копii se derpadezȣ; de ачеа късъторiеа întр'о о femee албъ шi ȣпȣ омȣ пегрȣ (арапȣ) орi къ ръмîне stȣрiле (фъръ копii) орi къ копii каре паskȣ d'ачеаstъ ȣрîtъ amestекътȣръ, derpadezȣ раса еi. Din контра, късъторiiле întр'ȣпȣ омȣ албȣ шi о femee арапъ sîntȣ foapte poditoape къчi аiчi раса se îmбȣнътъџеште, копii семънîndȣ пȣмаi кȣ татълȣ лорȣ. Аша ведемȣ къ натȣра însȣшi кавtа а îmбȣнътъџi раселе, а îmлџi раса албъ пе костȣлȣ челорȣ-лалте.

Dintpe ачеаstъ fantъ еасъ о idee filozofikъ foapte importantъ пентрȣ вiiторȣлȣ оаменiреi, adекъ este tendenџа расеi албъ а пiмiчi пе челелалте. Раса неагръ, чеа маi веке, ера чеа маi пȣмероасъ; къчi ера foapte poditoape; кȣ toate ачеstеа, s'а îmпȣџiнатȣ мȣлтȣ пе пъмîнтȣ къчi раса албъ а гонit'о. Asemenea ведемȣ în Америка къ, din zi în zi se îmпȣџineазъ раса роше прiмitiвъ d'аколо шi de сȣте de milioane

de oamenĭ че ераȣ̆ аколо ла deskoперipea Америчеĭ, а ръmasȣ̆ акȣmȣ̆ о ръmъшiџъ mikъ, каре neste кiџĭ-ва anĭ se ва stерџе кȣ totȣлȣ̆. Sȣперiорitea pasеĭ албе în чівілizaџiȣne шi resбел шi maĭ кȣ seamъ otрава тербілъ nȣmitъ «ракiȣ̆» каре аȣ̆ întpodȣsȣ̆ ла попȣлаџiȣnea poшie, a dечimat'o шi o sъfipшeште din zi în zi maĭ mȣлtȣ̆.

Пînъ ла че grad крȣчiamentȣл paseлор infлȣezȣ̆ кеарȣ̆ asȣпра пърȣлȣĭ џепераџiȣпелорȣ̆ viitoape, аветȣ̆ ȣnȣ̆ esemплȣ impoptantȣ̆ ла ȣпеле попȣлаџiȣnĭ indiче din Америка. Este аколо о попȣлаџiȣne nȣmitъ «чiоаръ»; къчĭ гъптȣрȣ образȣлȣĭ лорȣ̆ seamъnъ чева кȣ ачееа а ȣпеĭ чоаре. Ачештĭ oamenĭ аȣ̆ пърȣлȣ̆ tape шi dpentȣ̆ шi аша de лȣnгȣ̆ în кîtȣ̆ ажȣnџе ла лȣпџimea ȣпȣĭ omȣ̆ шi maĭ mȣлtȣ̆ înкъ. Воiажорiĭ asiгȣръ, къ аȣ̆ възȣtȣ̆ oamenĭ d'aveste pase, кînd аȣ̆ mepsȣ̆ кълъpĭ, пърȣлȣ̆ лорȣ̆ s'a tîpîtȣ̆ пе пъsintȣ̆. Dapȣ̆ este шi о алтъ попȣлаџiȣne вечinate каре аȣ̆ пърȣлȣ̆ foapte креџȣ̆; апоĭ крȣчiamentȣлȣ̆ ачеstорȣ̆ доъ pase, a продȣsȣ̆ oamenĭ алȣ̆ кърора пърȣ̆ fiindȣ̆ foapte лȣnгȣ̆ шi foapte креџȣ̆, formeазъ пе капȣлȣ̆ omȣлȣĭ ка о пъдȣpe кȣ арборĭ de пърȣ̆ шi капȣлȣ̆ ачеstорȣ̆ oamenĭ se amъпъ паркъ, поаpiъ о коефȣръ imensъ, каре ажȣnџе пînъ ла $1/3$ parte a mъpimeĭ корпȣлȣĭ, къчĭ ажȣnџе ла о înълџime de 2 пiчioape кîte odatъ. Aiчĭ пърȣлȣ̆ ачеstеĭ џепераџiȣnĭ a пъstpatȣ̆ карактерȣлȣ̆ пърȣлȣĭ amîndȣрорȣ̆ paseлорȣ̆ de ȣnde провine.

Este о fantъ џепералъ къ paseле шi попȣлiĭ maĭ tapĭ шi maĭ sȣперiорĭ, требȣе sъ înгiџъ пе чеĭ maĭ inferiорĭ шi debiлĭ. Ачеастъ леџе fatalъ s'adeвереазъ în toatъ istopiea omeneaskъ. Пpекȣm în oapeшĭ-каре stat, oamenii inferiорĭ în inteлiџенџъ sîntȣ̆ гъкȣџĭ a askȣлta шi чеĭ sȣперiорĭ a opdona; аша шi întpe paseле, челе inferiоpe sînt kondemnate a se mikшȣра шi a faче локȣ̆ челеĭ sȣперiоаре, каре о fъкȣte a domni пъ пъmîntȣлȣ̆ ачеsta. Întokmaĭ кȣmȣ̆ гъsimȣ̆ în sînȣлȣ̆ пъmîntȣлȣĭ animaле fosiле, аша гъsimȣ̆ аколо шi pase fosiле; адекъ pase каре s'аȣ̆ stepsȣ̆ кȣ totȣ dȣпе faџа пъmîntȣлȣĭ шi але кърора oseminte sîntȣ̆ îngpопate în sînȣлȣ̆ пъmîntȣлȣĭ. Апоĭ întokmaĭ кîndȣ̆ о fiinџъ vie înгiте чева, ачееа каре а înгiџitȣ̆ kontpibȣе чева ла крешtepea sa, asemenea шi înгiџipea pasеĭ негре шi a poшiĭ, a kontpibȣitȣ̆ ла îmбȣnъtъџipea pasеĭ албе.

Aiчĭ tpебȣе sъ nomenimȣ̆ d'o леџе fiziолоџiкъ foapte intepesantъ; адекъ къ прin крȣчiamentȣлȣ̆ (amestekape) difepiteлорȣ̆ pase, easъ ȣnȣ̆ продȣktȣ̆ mȣлtȣ̆ maĭ бȣnȣ̆ de кîtȣ̆ apȣ̆ fi eшitȣ̆ кеарȣ̆ din pasa noбiлъ, sinгȣръ, фъpъ крȣчiamentȣ̆. Este кȣnoskȣtȣ̆ къ Creoli (адекъ oamenii eшiџĭ d'o amestekъtȣръ de pasa албъ кȣ чеа neагръ) sîntȣ̆ oamenii чеĭ maĭ fpȣmoшĭ; aiчĭ pasa neагръ a kontpibȣitȣ̆ a îmбȣnъtъџi пе чеа албъ. Кеар în sînȣлȣ̆ pasеĭ албе s'a обsepвatȣ̆ къ късъtopiea întpe difepite soiȣpĭ de oamenĭ, продȣче копiĭ mȣлtȣ̆ maĭ fpȣmoшĭ de кîtȣ̆ късъtopiea întp'ȣnȣ̆ феlȣ̆ de oamenĭ. Аша vedemȣ̆ къ din пъpinџiĭ dintpe каре ȣnȣлȣ̆ е бълапȣ̆ шi altȣлȣ̆ оакешȣ̆ (maĭ кȣ seamъ кîndȣ̆ tatълȣ̆ е оакешȣ̆ шi mȣma бълапъ) easъ копiĭ чеĭ maĭ sъnъtoшi шi fpȣmoшĭ; паркъ amîndoъ soiȣpiле аȣ̆ kontpibȣitȣ̆ aiчĭ fie-каре чева din fpȣmȣseџеа лȣĭ. De ачееа, ziче D. *Lallemand*, vedemȣ̆ попȣлiĭ каре аȣ̆ ȣрmatȣ̆ ачеastъ леџеа mape a vieџеĭ, шi s'аȣ̆ amestekatȣ̆ кȣ алџi, аȣ̆ пъstpatȣ̆ vigoapea шi fpȣmȣseџеа лорȣ̆ în totȣ̆ кȣpsȣлȣ̆ sekȣлелорȣ̆ пînъ în zioa d'astъzĭ. Insȣлеле Марeĭ Бpitanieĭ ераȣ̆ локȣite de Saksonĭ (ȣnȣ̆ neamȣ̆ Џерmanȣ̆) пе ȣрmъ аȣ̆ venitȣ̆ Nopmandi (ȣn neam Fpanџезȣ̆) шi i-аȣ̆ sȣбжȣгatȣ̆. Dapȣ̆ бipȣitopiĭ n'a vpȣtȣ̆ sъ stinгъ пе бipȣiџĭ, чi s'a amestekatȣ̆ кȣ dînшiĭ шi de ачеstȣ̆ крȣчiamentȣ̆ аȣ̆ eшitȣ̆ попȣлȣлȣ̆ vigopȣ̆ шi fpȣmosȣ̆ алȣ̆ Англезiлорȣ̆. Кеарȣ̆ шi Aristokpaџiea Англеазъ nȣ s'a deosebitȣ̆ din челелалте класе але soчieтъџеĭ; de ачееа vedemȣ̆ къ apistokpaџiea Англеазъ nȣ s'a derpadatȣ̆ în папортȣлȣ̆ fizikȣ̆. Ачеasta vedemȣ̆ шi în Fpanџа ȣnde din amestekapea попȣлȣлȣĭ Галiлор (Goulois) шi a Franconilor (francs) a eшit попоʌȣл Fpanчезȣ̆ înzestpatȣ̆ кȣ atîtea dapȣpĭ. Din kontpъ, vedemȣ̆ къ în Snania, ȣnde бipȣitopiĭ în ȣрma ȣnȣĭ fonatismȣ̆ omȣvid шi барбар, аȣ̆ stins пе чеĭ бipȣiџĭ (Mauri) fiindȣ̆-къ nȣ ераȣ̆ кpeшtinĭ, аколо vedemȣ̆, zічеmȣ̆, къ попоʌȣлȣ̆ s'a derpadatȣ̆ în papoptȣлȣ̆ fizikȣ̆ шi statȣлȣ̆ a mepsȣ̆ кȣ пaшȣpĭ pепеzĭ spre deskadenџа sa. Dapȣ̆ apistokpaџiea snaniолъ, fiindȣ̆-къ s'a deosebitȣ̆ din челе-алте tpente soчiaле шi n'a vpȣtȣ̆ sъ se amesteче кȣ dînseле, s'a derpadatȣ̆ акȣmȣ̆ întp'atîta, în кîtȣ̆ noбiлimea snaniолъ, ziче ȣnȣ̆ voiaџiopȣ̆, este паркъ d'ȣnȣ̆ neamȣ̆ de бondoчĭ, аша

de miчĭ шi de debiлĭ sîntŭ. Кеарŭ шi лецеа чеа maĭ antikъ în ȣzaцiŭ ла toцĭ попȣлiĭ, adекъ ка fraцiĭ шi sȣрoriле sъ нȣ se însoape, аре пе лîngъ motiвеле foapte морале шi ȣнŭ алтŭ motiвŭ fizikŭ, къ soiȣлŭ de oameнĭ se înpъȣtцeште шi se derpadъ kîndŭ къsъtopiiле ръmîнŭ тъpцinite în famiлiĭ шi нȣ se întindŭ пе ȣнŭ черкŭ mape de indiвide în famiлiĭ streine. De aчееа, лецеа кape опреште къsъtopiea între pȣdemia d'апроапе, este o леце saлȣtape кеарŭ în рапортȣлŭ fizikŭ алŭ îmвȣнътъцiреĭ paseлорŭ.

Kîndŭ stȣdiemŭ istopiea difepiцiлорŭ попȣлiĭ d'asȣпра пъmîntȣлȣĭ în difepiteле епоче але esistinцеĭ лорŭ, вомŭ ведеа, къ ȣнеле pase аŭ înчепȣtŭ de timпȣрiŭ a se чiвiлiza, a ажȣnsŭ ла ȣн град шi a stъtȣtŭ. Паркъ ка ȣн om кape вpînd sъ se sȣie пе вîрfȣл ȣнȣĭ mȣnte; însъ пînъ n'a ажȣnsŭ аколо, s'a ostenitŭ шi a ръmasŭ îndъpъt. Asemenea pase ръmîne atȣnчĭ staцionapiĭ шi нȣmaĭ fакŭ mai пiчĭ ȣнŭ прогресŭ în кȣрsȣлŭ sекȣлелорŭ; вieaцa лорŭ este o вецetape tpistъ; eĭ de mȣлтŭ нȣmaĭ жокŭ пiчĭ ȣнŭ ролŭ în istopiea лȣmeĭ. O asemenea pasъ este чеа монголiкъ (Kinezii, Iaponezii ш. ч. л.) Алте pase sîntŭ în плiнъ deskadenцъ, прекȣmŭ чеа неагръ шi чеа pomie saŭ Amepikaнъ; din zi în zi паркъ s'апропie maĭ mȣлтŭ кътре moapte шi disoлȣцiȣnea лорŭ. Алте pase шi попȣлĭ аŭ шi mȣpitŭ de mȣлтŭ шi нȣmaĭ ворŭ peînвia; къчĭ sȣfletȣлŭ лорŭ a zвȣpatŭ, вieaцa лорŭ naцionaлъ e stinsъ de mȣлтŭ: s. e. mȣлцĭ din попȣлĭ antiчĭ (Asirienii, Babilonenii, Medienii ш. ч. л.) Din kontpa ведемŭ алте pase шi попȣлĭ, кape аŭ înчепȣtŭ tîpziŭ калеа чiвiлizaцiȣнеĭ, dapŭ s'a sȣitŭ pepede шi se sȣie tot mepeŭ кътре кȣлmea чiвiлizaцiȣнеĭ. Aчeste чiркȣmstanцe ле гъsim ла pasa алвъ че локȣеште Eȣропа. Eȣропа a înчепȣtŭ foapte tîpziŭ a se чiвiлiza, maĭ tîpziŭ de kîtŭ Asia шi Афpiка, dapŭ акȣmŭ ле-a întpекȣtŭ шi a meps foapte depapte. Dакъ не întpeбъmŭ: пînъ kîndŭ ва mepцe aчeastъ kaлe прогреsiвъ a aчesteĭ pase? Ръsпȣns este къ нȣ шtim; къчĭ кеар în sînȣлŭ aчesteĭ pase e înвederatŭ къ sîntŭ ȣнiĭ попȣлĭ tinepĭ кape аŭ înкъ ȣнŭ вiitopŭ mape, пе kîndŭ алцiĭ s'a îmвътpînitŭ шi mepгŭ spre deskadenцa лорŭ. Вieaцa naцiȣнiлорŭ, este ка aчееа a indiвiделорŭ; аре o вîрstъ a tinepeцеĭ, o вîрstъ вȣнъ, o вътpînеце шi dȣпе кape вine moartea; dapŭ oamenii кape kompȣne o naцiȣne, нȣ mopŭ îndatъ; asta нȣ se întîmплъ, dap sȣfletȣлŭ naцionaлŭ кape 'ĭ-a inspipatŭ, a sвȣpatŭ лъsîndŭ naцiȣнеа ка ȣнŭ kadaвepŭ, ка o pȣinъ tpistъ a ȣнеĭ глорiĭ tpекȣte.

Унiĭ aȣtopĭ istopiчĭ аŭ pretinsŭ, къ este кеарŭ ȣнŭ terminŭ natȣpaлŭ pentpȣ вieaцa ȣнеĭ naцiȣнĭ, прекȣmŭ este în natȣpъ ȣнŭ terminŭ pentpȣ вieaцa indiвiделорŭ. Eĭ аŭ xotъpîtŭ sȣma d'o mie de anĭ pentpȣ вieaцa ȣнеĭ naцiȣнĭ.

O чiркȣmstanцъ кȣpioasъ a аpъtatŭ преotȣл (abbé) *Frére* printp'o колекцiȣne de kapete, кape a adȣnatŭ din локȣitopiĭ Fpanцеĭ în кȣрsȣлŭ de maĭ mȣлте sȣte de anĭ, adекъ: кȣ kîtŭ чiвiлizaцiȣnea în Fpanчia a naintatŭ, кȣ atîtŭ kapeteле oameniлорŭ аŭ deвenitŭ maĭ mapĭ. În timпȣлŭ лȣĭ Chlodovig, oamenii аŭ aвȣt în Fpanчia kapete maĭ miчĭ de kîtŭ în timпȣлŭ лȣĭ Karolŭ челŭ mare (Charlemagne) шi în timпȣлŭ лȣĭ, kapeteле oameniлорŭ epaŭ maĭ miчĭ de kîtŭ în timпȣлŭ modepнŭ. Aшa dapŭ чiвiлizaцiȣnea mъpeште вoлȣmȣлŭ kapȣлȣĭ шi mikшȣpeazъ вoлȣmȣлŭ stomakȣлȣĭ.

Dapŭ kȣestiȣnea: dakъ nainte кȣ sȣte шi miĭ de anĭ, taлiea (mъpimea) oameniлор a skъzȣtŭ? este ȣнŭ пȣnktŭ despre кape oamenĭ de шtiinцъ нȣ sîntŭ înкъ întp'o ȣnipe. Poate къ вomŭ aвea алтъ datъ локŭ a вopвi maĭ пе лapгŭ despre aчeasta. Însъ акȣmŭ atîta пȣtemŭ sъ ziчemŭ кеарŭ aiчĭ, къ пе d'o papte ideea попȣлȣлȣĭ este грешitъ kîndŭ kontpiвȣe ръmъшiцȣpiле цigantiче кape s'a гъsitŭ în sînȣлŭ пъmîntȣлȣĭ ла niшte попȣлĭ ȣpiaшĭ «din timпȣлŭ жidoвiлорŭ»; къчĭ se шtie акȣmŭ къ aчeste oseminte нȣ sîntŭ але oameniлорŭ, чĭ але елеfanцiлорŭ antedeлȣвiane (Mastodonte); dapŭ пе d'алтъ papte, kîndŭ ведемŭ saвiiле шi алте feлȣpĭ de apme кȣ кape s'аŭ sepвitŭ oamenii nainte 500 - 600 de anĭ, кape n'apŭ пȣtea sъ ле poapte soлdaцiĭ noшtpiĭ d'акȣmŭ; sîntemȣ siлiцĭ a ziче къ oamenii în Eȣропа sîntŭ акȣmŭ maĭ miчĭ de kîtŭ nainte 5 saŭ 6 sȣte de anĭ. Aшa пȣtemŭ ziче къ amŭ кpeskȣtŭ în spiritŭ шi amŭ dekpeskȣtŭ în коpпŭ în Eȣропа. Чiвiлizaцiȣnea не-a fъкȣtŭ oamenĭ кȣ kapete mapĭ шi кȣ пiчioapeле miчĭ!

Tiпъpitŭ în Tiпографiea Колеџiȣлȣĭ Sf. Saba.